ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВА БІБЛІОТЕКА. Ч. 109—110.
Відповідає за редакцию: Володимир Гнатюк.

ОЛЕКСАНДЕР КОЗЛОВСЬКИЙ.

МІРТИ Й КИПАРИСИ.

ПОСМЕРТНА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ.

PG
3948
K67M5
1905
c. 1
ROBA

ЛЬВІВ 1905.

Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Бадинарського.

ОЛЕКСАНДЕР КОЗЛОВСЬКИЙ.

МІРТИ Й КИПАРИСИ.

ПОСМЕРТНА ЗБІРКА ПОЕЗІЙ.

З портретом автора.

Видана під редакцією і з передмовою

ІВАНА ФРАНКА.

ЛЬВІВ, 1905.

НАКЛАДОМ УКРАЇН.-РУСЬКОЇ ВИДАВНИЧОЇ СПІЛКИ.
зареєстрованої спілки з обмеж. порукою у Львові.

LIBRARY
JAN 31 1996
UNIVERSITY OF TORONTO

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.

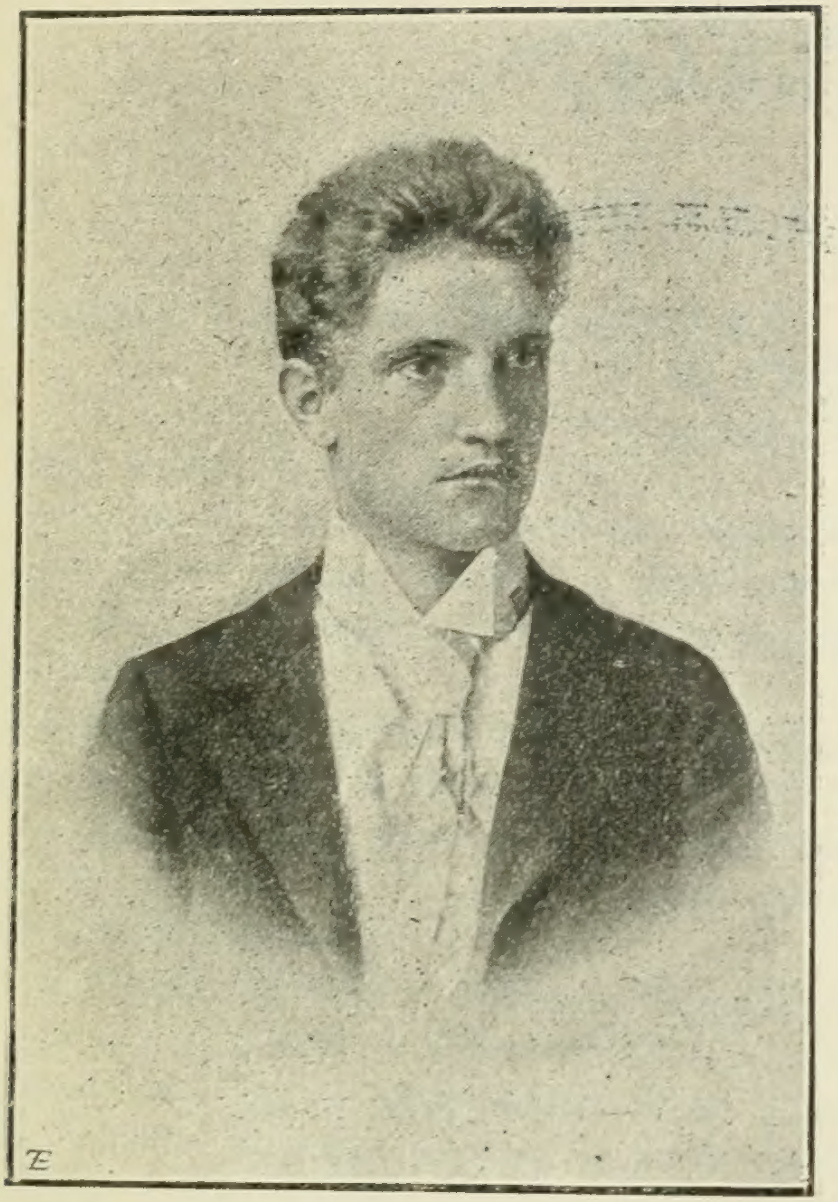

Олександер Козловський.

LIBRARY
JAN 31 1996
UNIVERSITY OF TORONTO

Олександер Козловський.

Один із тих, що гинуть на шляху...

Як богато їх у нас! Тих правдивих жертв нашого лихолїтя, тих важких траґедій, у яких найтраґічнїйше власне те, що вони з боку зовсїм не видають ся траґічними!

Молодий хлопець, що „в гулятиках та піятиках“ змарнував своє здоровлє і в 22 році житя вмирає на сухоти, се поява така звичайна у нас, що ми давно перестали їй дивувати ся. Навіть не жалко якось. »Сам собі винен«, неправда?

А подумайте лишень, що той молодий хлопець — натура пристрасна, горяча і богато обдарована природою, що він, сам того не розуміючи, з малку рветь ся кудись, тужить до чогось, тягнеть ся як та ростина до сьвітла. А того сьвітла так мало, так скупо випадає на його долю!

Сиротою із маленьку
батенько покинув
мене на злую доленьку,
на лиху годину.

Дитиною нелїтною
ріс я між чужими,
тиняючись сиріткою
між добрими й злими, —

писав він маючи 20 лїт. Не зазнавши з малку тепла й поезії родинного житя він певно не зазнав їх і в школї — в тій нашій нещасній школї, де попла-чує лише шабльон і плекаєть ся гіпокрізія та безідей-ність. Молода душа липла до шкільних товаришів, та й тут їй судило ся попасти в гурток таких, що від-цуравши ся м ви рідного, близького народа силкували ся малпувати мову далекого, великоруського, тягнені туди повабом чогось таємного, високого, по троха за-бороненого, в усякім разї невідомого. Він моментально улягає спокусї того невідомого, бо анї школа, анї житє не дали йому ясних, певних вказівок, яким шляхом ти, де шукати жерела вітхненя. Але за моментальну ілюзію йому прийшло ся дорого заплатити. Почутє безґрунтовности, пустоти перед собою і за собою, се найтяжша небезпека, найгірша мука для таких пал-ких, суцільних натур, як його. Він з поривом розпуки кидаєть ся в вир змислового житя, та рівночасно мо-лода думка працює що сили. І коли його духові очи прозріли, його шлях прояснив ся, вже його здоровлє було підкопане, фізичні сили зломані! Тепер він почув свою здібність, із хорого серця полили ся дивні тони, але він бачив, що се вже передсмертні пісні, що йому не осягнути мети, яка носила ся перед його уявою. Остатнї два роки його житя, се повільне конанє тїла, і заразом швидке дозріванє та прояснюванє духа,

ненастання, жорстока боротьба між фізичним розкладом і ростом душі. Доля позавидувала йому навіть останньої потіхи в його безнадійнім положенію, не дала йому дожити до того, щоб побачив перші свої вірші в друку; пару день перед виходом у сьвіт тої книжки Літературно-наукового Вістника, що містила кілька його поезій під титулом »Поезії засудженого на смерть«, сей засуд сповнив ся на їх авторі.

Його смерть не зробила нїякого вражіня на тих, що його знали.

— Олесь, Олесь! — говорили деякі з них похитуючи головами. — А, так. Бідний хлопець! Не було йому виходу.

А панночки, що колись так любили гуляти з ним, чуючи, що по нїм лишила ся купка віршів і що в тих віршах видно неабиякий поетичний талант, усьміхали ся та з дпву стискали рамепами.

— Олесь поет! Олесь неабиякий талант! Ну, хто би то був подумав!

Може прочитавши отсю книжечку, яка містить усе, що можна було вибрати гідне друку з його письменської спадщини, повірять, що в Олександрі Козловськім ми стратили одного з найталановитїйших, а може навіть просто найталановитїйшого поета нашої наймолодшої ґенерації. Певно, та ґенерація у нас у Галичині не виблискує ані числом, ані силою своїх поетичних талантів, але я не знаю ані одного з них, що простотою і ясністю своїх думок, пластикою слова, а головно безоглядною щирістю та правдивістю своїх почувань і загальною духовою дозрілістю, яку дає пе-

режите і глубоко відчуте горе, міг рівняти ся з Козловським. Він ще в давнійших своїх віршах (1895 і по части 1896) не свобідний від конвеціональности, але все вміє знайти щирий тон, ніде не граєть ся словами, не кокетує, не стає на котурни, а пізнійше, майже борючи ся зо смертю, виборює собі той дивний дар божий — гумор, що позволяє йому бачити свою власну траґедію ясно і природно, золотить своїм погідним промінєм безодню, що ось-ось має пожерти його.

Є щось таке в його поетичній фізіономії, що Нїмці називають словом frühreif — передчасна дозрілість. Прошу поглянути на ту найвчаснійшу що до дати його епіґраму про любов, написану між зовсїм іще хлопячими, наївними пробами пера! Відки у 18-лїтнього хлопця такий гризкий песімізм? І се не моментальний вибрик фантазії; сей песімізм, що инодї доходить до фаталїзму, се далї, особливо від 1896 р., постійна нота в його поезії, пор. песи »Дарма«, »У зеркалї«, »Вій, вій, ти вітроньку весняний«, »Ніколи вже любить не буду« і т. п. Та сей песімізм не заволїкає йому всього сьвіта чорним покровом; він потрафить при тім зі щирим замилуванєм придивляти ся простим сценам сїльського житя і щирій радости простих людий (»Весїлє«, »Ой мати-ж моя, мати«); його лїра вміє добути правдиво мужеські, енерґічні тони резиґнації з особистих забаганок та праці для загалу народа (»Будь кришталем«, »Тьфу, пек менї«, »Поет і селянин«); та головне—той його гумор, якого головний тон—іронїя над собою самим, і який инодї доходить до

щирої, хоч і розпучливої веселости (»Їде, іде костомаха«), або до зовсїм погідного, радісного малюнка сїльського цвинтаря, де незабаром доведеть ся спочити самому авторови. Вчитуючи ся в ті ріжнородні тони порушені Козловським у тих зглядно нечисленних творах полишених ним, мимоволї треба дивувати ся їх богацтву й інтензівности.

Житєпис Олександра Козловського не богатий фактами. Роджений д. 1. падолиста 1876 в Горуцькім коло Дрогобича з сьвященичої сім'ї, він кінчив ґімназію з разу в Новім Санчі, потім у Перемишлї, а докінчив у Львові. Під впливом лєктури, головно українських поетів (Руданського, Шевченка), а по части й польських (слїди в його писанях лишили Міцкевич та Мальчевський) та німецьких (Бірґер, Уланд) та за заохотою пок. К. Горбаля прокинула ся і у нього охота до писаня. Полишаючи на боцї питований уже епіґрам »Любов«, якого дата »1893 Довгомостиска«, дописана самим автором очевидно пізнїйше оловцем, збуджує деякий сумнїв, (у текстї я перемінив сю дату на 1904), його віршованє почало ся 1894 року. В ґімназії Козловський учив ся добре: »в висших клясах надто рисував богато, грав на скрипцї, вчив ся різьбити і писав вірші« (Мочульський). Перші свої вірші він пише етимольоґічною правописю, яка держить ся у нього ще весь 1895 рік, і мовою хоч в основі народною, але далеко не чистою, просто сказати — рутенською. В р. 1895 він записав ся на полїтехнїку у Львові і рівночасно вписав ся в члени москвофільського товариства »Другъ«. Яка була сьому причина? Д. М. Мочульський,

якого заходам завдячуємо зібране житєписних дат про Козловського[1]), подає про се ось який погляд його тодішнього найблизшого товариша, М. Глушкевича. »Козловський, вихованець польської гімназії, чув на собі гнітучий вплив польського виховання, противного природі »русскаго человѣка«, і поклав собі метою струсити з себе »все чужое, все наносное, и сдѣлаться настоящимъ русскимъ человѣкомъ«. Він кинув ся при помочи д. Глушкевича вчити ся російської мови, та швидко пізнав, як пише тойже д. Глушкевич у листі до М. Мочульського, що »русскій языкъ салонный, холодный и дипломатическій«, та »неподходящій для выраженія на немъ нашихъ чудныхъ думокъ, нашего южнаго, полнаго солнца романтизма и идиллій«, а надто що се язик важкий і для Галичанина майже недоступний. Із вивчуваня того язика він скорпстав хиба стілько, що почув живе обридженє до галицької язикової »паламарщини« і рішучо обернув ся до писаня рідною, українсько-руською мовою.

Із принагідних згадок у листах д. Глушкевича, Сьвятитського та инших товаришів до М. Мочульського довідуємо ся, що О. Козловський уже тоді, 1896—1897 р. »принадлежалъ въ вольнодумцамъ«, був »крайнім лібералом« і навіть атеістом. Було би дуже цікаво знати, коли й під якими впливами дійшов Ко-

---

[1]) Його статя про Ол. Козловського буде незабаром надрукована у збірнику наукових праць на честь десятилітньої наукової роботи проф. Грушевського в Наук. Тов. ім Шевченка.

зловський до таких поглядів, чи були вони розповсюджені також між иншими чільнійшими членами „Друга", до яких належав він, чи може він дійшов до них якоюсь своєю власною, індівідуальною дорогою? Ся друга евентуальність видається мені правдоподібнійшою. Адже відомо, що спільність поглядів у таких основних питанях затіснює між молодими людьми тривкі звязки на все житє, а тимчасом між Ол. Козловським і його товаришами з „Друга" вже при кінці 1897 р. настало таке охолодженє, що вони у своїх споминах виразно говорять, буцїм то він вистушив із москвофільської партії, а пристав до Українців. Розуміється ся, беручи формально се не вірно: ані формального вистуленя з одної, ані приступленя до другої партії не було і Козловський загалом не міняв ся ні в яке партійне житє; але товариші очевидно почули його відчуженє від свого напряму.

Отже з огляду на сю обставину може не безпідставний буде догад, що зароди лібералізму та вільнодумства в душі Козловського були посіяні ще за його гімназіяльних часів пок. Костем Горбалем. Що правда, сей замітний серед наших педаґоґів чоловік держав себе звичайно при учениках, особливо на пунктї релїґії, дуже обережно, та все таки, на сколько я пізнав його, в основі його съвітоглядy лежало те троха старомодне вільнодумство, навіяне раціоналізмом XVIII в., склонне до жартів із „съвятих річий" і трошка підбите цинізмом, грубо матеріялістичне в свої сути і несьвідоме тих великих трудностий, які насуває таке матеріялістичне розуміне съвіта для глубшої кри-

тичної аналїзи. Чи і на скілько сплкував ся Ол. Козловський власною лектурою та дискусією вияснити собі свій съвітогляд, про се не можемо сказати нїчого.

Тілько з цитованої статї д. Мочульського я довідую ся, що я особисто мав деякий вплив на той зворот, який докопав ся в поглядах Козловського в остатнїх роках його житя. Мушу сказати, що ся звістка була для мене новиною, бо на правду моя знайомість з Козловським була дуже маловначуча. Певна річ, покійник перед особистим познайомленєм зо мною читав дещо з моїх писань; він бував на »літературних сходинах«, що за ініціятивою О. Маковея відбували ся в »Руській Бесїдї« в початку 1898 р., хоч у дискусіях, які вели ся там, не брав участи. В ту пору дістав я від нього декілька поезій з листом, одиноким адресованим до мене листом його, який подаю тут у повнім текстї задля характеристики поета:

»Високоповажаний Пане Доктор! Даруйте, що я з Вами зачинаю зносини в такий оригінальний спосіб. Вам мене знати нїнащо, а я знаю Вас так, що лїпше пізнати годї. На щож пуста балаканка при личнім познакомленю ся? Але до річи. Ось я осьмілююсь бути настілько влїзливим і удаюсь до Вас, В. Пане Доктор, з моїми віршованими думками, щоб Ви були лакаві посьвятити кілька хвилин на їх перечитанє і оцїненє. Може межи ними і знайде ся що путнього, то надрукував би у Вістнику або де на другім місци. А сли оно всьо нїсенїтниці, то радшеб перестати шкрабати і не дурити себе і других. От що; тому і до Вас удаюсь, щоб загрїли або розчарували. Для зрозуміня

характеру стихів сказку Вам лиш, що я дуже нещаслива людина. Зараз таки на вступі в житє грянув в мене удар долї. котрий на все вирив пятно на моїм успособленю. Мене страшно завела любов; у мене були хвилї, які Ви так чудово прибрали »Зівялими листками«. Безнастанна грижа підтяла, здаєть ся, мое здоровлє, я захорував на сухоти, і от тепер від лїкарів опущений і засуджений на смерть вижидаю рокової хвилї, виливаючи від часу до часу не папір спомини і гадки. Не дивуйтесь отже, що они такі сумовиті, дивовижні. Таж менї тепер ледви двайцятка що йно минула, а тут кажуть: лаптуй небоже вози в далеку дорогу! Зголошуєь до Вас за пару днїв. Зволите перечитати — добре, то й відновісьте: а нї, то Ваша воля, я не буду гнївать ись, бо знаю, що у Вас тяжко о вільну хвилю. Сели би Вас ті стихи заінтересували, то покажу більше, у мене їх богато. Я нароком видер кавалок листу, бо з репти зголошуєь по стихи. На ортографію не зважайте. Оно всьо писано лихо, хоть потрафив би добре. Прощаюсь з Вами, пане Доктор, і жду. Х. У.«

До листу було долученних 5 карток, а на них переписаних 14 вірників, в тім числї »Вже так судило ся«, »Дарма«, »Козачок«, »Дві бурі«, Шось«. Зворушений листом я прочитав ті вірники, і справдї, майже в кождім із них мене торкнуло щось незвичайне чи то в змістї, чи в вислові, хоча з другого боку майже жаден вірш у тій формі, як був написаний, не надавав ся до друку і вимагав деякого опиїфованя. За кілька день справдї прийшов до мене автор

віршів. Його вид краяв серце. Згорблений, помарнілий, з глубоко запалими очима він робив вражінє трупа, що лише якимось чудом ходить по земли. Ми розговорили ся. Я сказав йому по щирости свою думку про його поезії, підніс їх добрі прикмети, та заразом звернув його увагу на конечність їх обшліфованя перед друком. Він усьміхнув ся сумно

— Куди вже менї шліфувати їх! — говорив і в його голосї тремтїло щось мов здавлені сльози.

Я сказав йому, що коли він не матиме нічого проти того, я можу й сам зробити сю роботу, з усяким можливим пощанованєм його змісту й форми. Він радо згодив ся на се Я просив його принести менї більше своїх віршів, щоб було з чого вибрати. Він зараз же виняв із кишенї один невеличкий зшиточок і передав менї, обіцюючи, що за пару день принесе ще дещо. і справдї додержав слова. За другого його побуту у мене ми говорили ще коротше; він очевидно чув себе заженованим, а я був занадто занятий своєю роботою, щоб силоміць зупинятп його і вдавати ся в ширшу розмову. Так ми й розстали ся. З його віршів я переписав кількапацять, дав їм титул »!з поезій засудженого на смерть« і передав д. Маковєєви. На жаль, вони появили ся в ЛНВістнику майже рівночасно зі смертю автора, який так і не дождав ся бачити в друку ті плоди свого вітхненя-терпіня.

По смерти нещасливого поета я ще пару разів заглядав до його зшитків, видобуваючи з них усе нові вірші і друкуючи їх у Вістнику. Якось рік пізнійше я дістав від його брата, народного учителя в Ж., лист

і пакет, у якім була трипактова драма »Лешко«. На жаль, ся драма не надаєть ся до друку. Та рівночасно я одержав звістку, що Козловський перед смертю передав іще один пакет своїх віршів одному своїому товаришеви з порученєм передати його мені. Але минали місяці й роки, а товарищ і не думав сповнити се поручене. Тілько недавно я довідав ся від д. Мочульського, що той товарищ звернув рукописи пок. Козловського його родині, а від родини одержав їх д. Мочульський, якому належить ся щира подяка за зібране дат про житє нашого поета і за збереженє доброї половини його літературної спадщини. Оглядом сеї спадщини, особливо тої її части, що не війшла в отсю збірку, закінчу сей нарис.

1. Зшиток із 20 карток 4-о звичайного канцелярійного паперу, містить найвчасніїші вірші з 1894 і 1895 рр., увесь писаний етимологією. Зараз перший тітулик виглядає: »Посльѣдный«. Зміст зшитка: вірш »Послїдний« — се старий козак, колишній Січовик, остатній Запорожець, що в бурливу ніч на човні пускаєть ся на Дніпро невідомо чого, згадує свої походи і благає Бога, щоб дав йому смерть. В неділю рано

По Дніпру широкому сам байдак пливе,
Рибалки го небавком на берег втягли,
Втягли, тай у нему лихо дивне,
Козака старого мертвого найшли.

Вірш датований „д. 27 мая 1904 в Переминили. А Козловський, VII кл.“ 3 вересня того ж року походить дальший вірш »На Украинѣ«, навіяний мб. Мальчевским (»Глухо, а любо на Украинѣ«), всього дві

строфки. Далі йдуть надрукавані у нас »Любов« і »Сам з собою«. З тогож місяця походить і дальший вірш »До Руси« (5 строф), де автор кличе:

О Русь ненько, бідна ти,
бо в неволі стогнеш,
і ми всі бідні спроти, —
ах чом нас не пригорнеш!

Відповідь Руси характеристична для автора:

Ой знати, знати, чому я бідна
і чому в очи плюют чужії,
бо спинам гидка їх мова рідна,
бо сварять ся дурнії.

Жовтнем 1894 датована також баляда »Запізно«. Катря прощає милого, який їде на війну, жде на нього довго, далі вмирає з туги; другого дня вертає її милий і вмирає на її гробі. Річ писана зовсім шабльоново, без ніяких індівідуальних рисів. З р. 1894 без близшого означеня місяця походить також вірш »У горах« — малюнок іділлічний і нереальний.

В полонині у колибі
чабан пробуває,
і веселий і щасливий
овец доглядає.
Доглядає, випасає,
на сопілці грає,
а як сонце вже западе,
в колибу вертає — і т. д.

З 17 падолиста 1894 походить вірш »Він« і »Вона«, з якого друкуємо перших 5 строф — решта, се парафраза, а далі дослівна копія Руданського. Новій

вітре на Вкраїну«. За сим іде без дати »Співав собі раз Ляшок«, по тім вільний (і невдатний) переклад із Мальчевського „Bo na tym świecie śmierć wszystko zmiecie“ (4 рядки). Далі починають ся вірші з 1895 р.: »Ірині« з датою 18 червня, три епіґрами надруковані у нас, із вересня, »Звідки так ті думи«, »На памятку сестрі О. Мокрицкій«, »Нічка« з 25 жовтня (без значіня), і датований лютим 1896 віршик, писаний забавною мішаниною московської мови з галицькою. Ось він у повні:

Ахъ чому же онъ забылъ,
Якъ горячо мя любилъ,
Якъ любилъ мя, цѣловалъ,
Якъ своєю называлъ.

Ахъ ужъ прысли мрить ти,
Вже не спю въ чаровномъ снѣ
Я й не люта не него,
Хоть на сердцю тяжко то.

И теперъ люблю го я,
И любить буду всегда,
Й памятать прекрасни сни
Та чаровни юни дни.

Попрощаюсь лишь не зъ нимъ.
Попрощаю ся зъ драгимъ
Попрощаюсь на всегда,
На всегда ужь, на всегда!

Здасть ся, досить прочитати сей віршик, щоб від разу відповісти, чому Козловський не міг бути москвофілом. Його жива, палка і на скрізь щира вда-

ча чула себе спутаною тою московщиною, що для нього, вихованого в Галичині, могла бути, навіть колиб він і ліпше вмів її, тілько штучним конвенансом, а не природним висловом дійсного чутя. Далі з датою 9 жовтня 1895 йде віршок »Цвинтар«, перший, невдатний ще парис пізнійшого »Веселий, тихий цвинтарок«. Кінчить ся сей зошит початком поеми »Черниця«, а власне »I. Спомини з минувшости« (написано 2 вересня 1895, »II. Молитва« без дати) — річ наскрізь конвенціональна.

2. Зшиток із 9 карток 4-о, з написом на титуловій картці: „Львів 10/3 1896“ і з епіграфом із Шевченка:

Я знов буду зеленіти,
А ви вже ніколи
Не вернете ся на волю.

Перших 10 сторінок займає баляда »Верба«, написана 10 вересня 1895 р. — невдатне наслідуванє Шевченкової „Тополі“: Тимко любить ся з Оленою, його беруть до війська, по якімось часі він вертає хорий і застає свою Олену в садку з Семеном. Не кажучи нікому нічого він топить ся, та коли Олена зі своїм Семеном вийшла на річку прощати ся, труп Тимка виринає з води, Олена пізнавши його божеволіє і разом із Семеном кидать ся в воду, над якою виростає верба. Далі під спільним титулом »Дурнички« йдуть три епіграми, написані в лютім 1896 р., з яких один (Мені так тяжко) друкусмо далі. Тамже оловцем без дати переписано віршик Уляни Кравченко: »Хто зна, може щастя година вже била«, а далі вірш »Над

гробом надій«, (з 27 лютого), може й подіктований щирим чутєм, але дуже незугарний що до вислову і повний фразеольоґії, тому й не друкуємо його. Того самого дня написаний також віршик »Ворон вістун« надрукований далї. Кінчить ся зшиток перекладом одної строфки з Міцкевичевих Dziadów:

Устань плакать, нарікати,
Кожде йдїм в свою дорогу!
Я тя вічно му кохати,
Но твоєю буть не могу —

з датою Ріпнїв д. 12 цьвітня 1896.

3. Зшиток із 20 карток 8-о, який окрім надрукованих далї віршів (Спомин, Резиґнація, Дарма, Засохла вязанка, Козачок, Trauer-Stille, Потїха, На пиху вельможі, Весїлє, Чи знаєте, Нещасний, бідний, хто любив лиш тіло, Будь кришталем, О, який гарний сьвіта покров, Молодости, Моє »щось«, Дві бурі, Ляхам, Любовна декада, У зеркалї) містить пяту часть поемки „Черниця“ пз. „Подзвінне й похорони“, далї довшу віршу під титулом: „Отсе прочитай І сам напис дай“, де оповідаєть ся, як поет хотїв топити ся, як лихий заманював його до води, як він опер ся спокусї і з великим трудом вирвав ся з тенет лихого. Вірша, з якої ми друкуємо тілько маленький уступ (Сиротою із малечку), написана в Ріпневі д. 3 цьвітня 1896 і кінчить ся знов епіґрафом:

Як ме таке снитись,
Обридне й топитись.

Пропускаємо з сього зшитка епіґрами пз. Дзвін,

віршики: Ви, що страдаєте, бо любите, Серенада і уривок Лихвар.

4. Зшиток із 4 карток 4-о, містить без титулу, без кінця і без дати лиш один вірш, поміщений у нас як пролог на чолі всеї збірки. Вірш писаний правдоподібно 1897 р.

5. Зшиток із 20 карток 4-о, переданий мені автором, писаний переважно оловцем, 1895 і 1897 р., містить окрім віршів друкованих далі ще переклад віршика Wandlung пз. Не змінилось а змінилось, якогось Woźny, шматок перекладу з Байронового Джаура (мабуть із Міцкевичевої перерібки) та переклад Уляндового Herald'a, які ми пропускаємо. Два остатні переклади писані в марті 1898 р.

6. Зшиток пз. Вершики, також переданий мені автором, обіймає 14 карток 4-о, з тих одна титулова, 6 записаних, а решта чисті. Із поміщених тут 16 віршиків ми пропустили Nr. III., що починаєть ся строфою:

Без упований і надії
Пливе життя в замерклу даль,
Ні пісня серця не влеліє,
Тоска лиш трапит, травит жаль, —

далі Nr. V, адресований Наталії Д., що починаєть ся строфою:

Стоїш у жизни воротах,
Довкола май зелений, гарний,
Мечтаній світ високопарний
І молодость у красних снах —

та ще пару уривків, писаних 1896 і 1897 р., де автор,

відбігаючи від щирого і простого вислову свого чутя, заразом плутаєть ся в язиці і закидає рутеньскою язиковою мішаниною.

7. Три зшитки (16 + 14 + 16 карток 4-о), що містять триактову віршовану драму »Лешко«. Ся драма, невідомо коли написана, праводподібно в 1896 або 1897 році, по своїому обєму найбільший твір Козловського, не надаєть ся до друку. Козловський — талант сильно лїричний. Він забажав очевидно, йдучи слїдом Міцкевича, представити драматично своє любовне нещастє, але се йому не вдало ся і вийшло так, що його драма — ані драма, ані лїрпка, на скрізь неправдиве і мляве плетенє віршів. Зміст її такий: сїльські молодята Гнат і Гилянка кохають ся, та до Гилянки сватаєть ся богатий господар-парубок Лешко Новосад. Коли Гилянка відмовила йому, він у нападї божевіля в ночи зарізує сонних Гната й Гилянку, потім запалює їх хату і втїкає. В третім актї, який відбуваєть ся 20 лїт пізнїйше, Лешко, незнаний нїкому, являєть ся на Андріївській вечерниці, ворожить дївчатам, та на згадку про коралї, які в його уяві зливають ся з кровю й пожежою, дуріє і втїкає геть. Автор обіцює в титулї третього акту ще епільоґ, який мав вияснити його інтенції при писаню сеї драми, але сього епільоґа мабуть не написав.

8. Зшиток із 16 карток 4-о із „Казки и пѣсни зъ усть народа, записаныи Александромъ Козловскимъ“. Записки (всїх 16) крім двох роблені в 1897 році. Містить ся тут: Nr. 1. Як Григорий свою жинку вилїчив, варіянт оповіданя переплїтаного віршами, друко-

ваного в Етн. Збірнику, т. VI, ч. 112 (записано 15 лютого 1897 в Гребеннім від Івана Божика). Nr. 2 пісня про чабана, що наслїдком чарів прилетїв до своєї любки (пор. Гол. I, 22; III, 190). Nr. 3 воянка пісня В поли стати, в поли стати (пор. польський прототип у Żeg. Pauli, Pieśni polskie, ст. 160. Nr. 4. Ой плили гусойки (пор. Гол. I, 244). Nr. 5. Ой на ті липці, польський прототип Wacł. z Ol. 504. Nr. 6. Піду я си, піду я си ранком до лїса, пор. Гол. I, 276, польський прототип Żeg. Pauli, P. pol. ст. 95. Nr. 7. Ой у полю широкім козаченька вбито, Nr. 8. У садочку березочку стала ся новина, пор. Гол. III, 36; Nr. 9. Ой там в чистім поли корчемка стояла, пісня про жидівочку Хаюню (пор. Гол. I, 92) з інтересним закінченем:

Взяли Хаю за під білі боки,
Кинули ї у Дунай глибокий:
Ой плини ти Хаю,
До нашого краю!
А там в нашім краю
Грушки верби родє,
Пани босі ходє.

Додано коломийку: Не жури сї, ожени сї. Nr. 10 Молодая молодиці пальчиком махала. Nr. 11 Про Довбуша, варіянт неповний: Довбуш називаєть ся тут Довбись, із дверий »тисових« співак зробив двері тисовії, нїби стосовані, подвійні. Інтересний деталь, що коли Стефан пострілив Довбуша, то

Добись упав на порозї,
Стефанова втяла обі нозї:

»Було, Добись, не ходити.
Було замків не ломіти«.

Добись велить своїм хлопцям занести себе на гору,

Бо та гора наша мати,
Отам мене поховайте.
Сріблом, злотом поділїт сї,
На ту шельму не дивіт сї,
Бо та шельма справедлива
Віку менї вкоротила.

Nr. 12. Пожену я сиві воли тай на отавойку (3 строфи). Ч. 13 про святу Варвару, пор. Етн. Зб. II, ст. 39—41, — коротший варіянт. Nr. 14 Продай бички, купи черевички — варіянт пісні про жінку запряжену мужем до воза, (Ж. і Сл. III, 268—272) записаний у Макуневі самбірського пов. Nr. 15 A на церкві хрест, а на дзвінниці стрілка — коломийка, 4 строфи. Nr. 16 Пісня про Петруся, отросного вдовою, пор. Гол. II, 584.

9. Надто знайшли ся ще три пошарпані картки, писані оловцем, очевидно бруліони. На одній маємо уривки вірша Цвинтар, а verso рисунок молодого парубка, що сміть ся, трохи чи не портрет самого автора; на другій бруліон віршика »Над річкою, над водою«, а на третій »Жебранька думка« і verso вірші: »Боже мій, Боже небесний« та »Минули за годами годи«.

Отсе і все писане, що лишило ся нам по Ол. Козловськім. Складаємо отсей вибір його писань на його забуту могилу як памятку по чоловіці талановитім

і щирім, якому доля за життя не дала нїчого для скрашеня істнованя, та який полишив найкращі цьвіти своєї душі иньшим для вкрашеня їх істнованя.

Титул отсеї книжечки походить від М. Мочульського.

Львів д. 13 червня 1905.

Іван Франко.

ПРОЛЬОҐ.

Давно за гори сонце впало,
у тихий вирій спать пішло,
і ніч під темне покрива́ло
сховала тихеє село.
Чар-сон вже вибравсь з дрімотою:
крильми сни-мари розсипа,
колишнє шепче, а рукою
легонько очи примика.
Лише від мене самітно́го
втїка чогось, скриваєть ся;
чи дум моїх, чи поту мого
горячого лякаєть ся?
З пером в руцї, при сьвічечці,
просидїв я ось до півночи,
а думка мчить по думочці,
перо-ж їх віршувать не хоче.
Не хоче думок віршувать,
без зерна злїплювать лушпину,
не хоче Муза вколихать
у тихий сон чужу дитину.
Прийди же, дївонько сьвята,
що десь під Каневом гуляєш
біля могили Кобзаря,

понад Дніпром його лїтаєш —
прийди, благає сирота!
Візьми за руку як дитину,
відчинь до раю ворота,
в поезії веди країну!
Там — кажуть — дивне сяєво
озаpює душі очиці,
там кришталеве жерело
із животворної водиці.
Хто з того жерела напєть ся,
прозрить і серце вчує в груди
і всїх любити поклянеть ся,
тобі одній служити всюди.
Приходь же, дївонько сьвята,
візьми на свої віщі крила
і понеси! — — —

О Боже, — сеж вона!
Вона сама з небес зступила
і станула передо мною
в своїм величнїм маєстатї,
в білесенькій снїговій шатї...
О, нене! — зве мене рукою!
Звізда пала' над головою
і віщий ореол горить,
а снїжно-білою рукою
парчеву завязку держить.
„Ходи!" — Іду. „Клякай!" — Клякаю.
Серпанком завязала очи
і повела. Іду, де хоче.

Куди? Не бачу, не вгадаю...
Я чув лиш крик і сьміх людий
і кременисту, злу дорогу,
і тернє, що росло по нїй
і втомлену кололо ногу.
Лїси — і гори, край ріки —
стрімкі, нетоптані стежини,
кладки хисткі понад щілини
держачи ся її руки
пройшов я хітною ногою,
поки зійшов на битий шлях.
Обтер тодї чоло зі зною,
спочив, прогнав від себе жах
і йшов вже певними стопами
за дївою — — —

Аж в тім: „Чекай!
Серпанок розвязати дай!“ —
рекла медовими устами
і розвязала — я й не знав.
Протер пучками мляві очи
і зором обрій весь обняв —
ум віри нять очам не хоче...
Переді мною дивний край,
безмежний степ, луги зелені,
лїси сокирою не ткнені;
цвите, осипуєсь розмай
над молочними річеньками,
а Словутиця, царь-Дунай
блищить на сонечку хвильками...

Такий знать був Адамів рай!
„Що се за божа сторононька
так процвита, чия вона,
і чом на нїй людий нема,
лиш вічна царить тишинонька?“ —
посьмів я дївоньку спитать.
„Пожди! уздриш! І твої люде
прийдуть і умний лад їх буде
слезами й кровю поливать
сю непанахану сохою
країну, що перед тобою.
Тепер же дай, тебе напою
сьвятою, віщою водою“...

Рекла і з близької криниці,
що била шпарко з під скали,
набрала чистої води
до кришталевої скляниці
і принесла́ і каже: „Пий,
омий твої безсильні очи
і так скріпить тебе напій,
що будеш бачив серед ночи,
і в сонце здужаєш дивить ся,
і ум твій бистро розяснить ся,
і серце дужше стане бить ся,
огнем любови розгорить ся!
На, — пий, і не жахайсь нїчого:
я покровителька твоя!“ —

І я напивсь напою того...
Ох, ти недоленько моя!

Край мене чорная темрява:
погасло сонце, щезло все, —
лиш страшно щось скрипить, гуде,
неначе та машина ржава
скрегоче ржавим колесом.
А далї дзвін став бить години
протяжним, сильним голосом
з самої десь небес вершини...
„Не бій ся!“ — вчув я дїви клик —
„се в небі час пробив ісконний
і голос сей громогомонний
віки лиш вибивати звик.
Се він новий момент голосить,
а від тепер не вдарить знов,
аж на землї мир і любов
тенет насильства не позносить.
Вже близько той блаженний час
з житєм-бутєм своїм щасливим
прийде і стане серед нас —
лише чекай, будь терпеливим!“ —

Враз зазоріло понад гори,
і ясне сонце виринуло,
і сьвіту барви привернуло,
промінєм сипнуло в простори.
І знов степи, луги зелені,
що їх в квітки прибрав розмай,
лїси сокирою неткнені
понад Словутицю-Дунай
розкинулись перед очима...

ЛЮБОВ.

Любов, то щастє, — кажуть. Чорт хиба
такеє щастє людям дав!
Він певно пекло провернув до дна,
поки її прокляту вишукав!

Довгомостиска 1894.

ТРИ ЕПІҐРАМИ.

Не знаю, звідки я прийшов,
не знать, по смерти де піду, —
лиш знаю, що́ таке любов,
і нею тут лише живу.

Як море велике в найтяжші морози
цїлком не замерзне, не вкриєть ся ледом,
так серце велике від горя погрози
не впаде, не вгнеть ся, хоч жиє не медом.

Дїра у стрісї —
всю хату дощ замочить;
злоба у серцї —
червяк все серце точить.

Дїра у стрісї —
то й вітер задуває;
один гріх в серцї;
то й много прибуває.

Хливчани, вересень 1895.

НА ВКРАЇНУ!

Звідки так ті думи без кінця пливуть?
Де вони беруть сь, що їх стілько є?
Одна за другою все тай все женуть,
одна переходить, другая встає.

Піду геть далеко, де людий нема,
сяду спочивати під дуб кучерявий,
задивлю ся в небо, а думка сама
десь візьметь ся в тихій, бездонній синяві,
десь вирине, лине, снуєть ся лїниво,
безладна, безформна – а сьвіт занїміє
доóкола мене і мов яке диво
щеза менї з виду, зникає, марнїє.
Дерев вже не бачу, хоч вони стотять,
і дуба не чую, хоч гучно шумить,
не чую, що гильки менї шелестять,
що пташка співає, бо менї гудить
Днїпро вже могучий... Уже я пливу
по ньому на чайцї серед козаків
охочих і жвавих, хоч без талану!
Менї вони любі; мов у свояків
радїю, дивлю ся: вони такі дужі,
вусаті, завзяті, а серце в них є
львине, непохитне, і про все байдужі,

про гроші, богатство, навіть про житє!
І жаль менї стане. Деж менї до них!
Нї сили, нї вроди, нї вдачі юнацтва!
В мене лиш їх думи, тай ті не такі
веселі, буйнії! Деж нам до козацтва!

Вітер зашепоче, а дуб кучерявий
потрусить гильками, листєм зашумить, —
і все пощезає, і я знов на яві, —
немає козацтва, Днїпро не гудить.
І знов задивлюсь я, а шувар буйнїє,
росте в гору скоро, підіймаєть ся, —
ось вже степ просторий, і небо синїє,
і ось Україна розвертаєть ся!
Ах, я її бачу, хоч там не бував!
Се та Україна славна та богата,
сумна а так красна! Я про ню чував
богацько та добре! Коб там моя хата
родинна стояла, — ах, яб величав ся,
паном над панами тодїб себе звав!

Великий Тарасе, кобзарю наш рідний,
ах, ти був щасливий! Ти син України,
ти терпів за неї, за люд її бідний...
Честь душі великій, поклін твоїй тїни!

Хлївчани 9 вересня 1895.

САМ З СОБОЮ.

Нераз питаю в серця:
Чогож тужиш, серце моє,
чогож ти так бєш ся?
Яке тебе давить горе,
що мало не рвеш ся?

Перестань, ти глупе серце
з своєю журбою!
Годї менї сльози лити!
Засни в супокою.

Час минулеє забути,
нову жизнь зачати...

А серце відмовляє:
Не так легко мене втишить,
лекше закопати.

Попоплачеш цїле житє,
тай ще менї мало.
Отсе тобі, небораче,
щоб на доказ стало,

що все збореш на сїм сьвітї,
лиш серцю уляжеш;
всьому можеш розказати,
серцю не розкажеш.

Перемишль, жовтень 1895.

О. МОКРИЦЬКІЙ.

У тебе ще рано,
у тебе зоріє,
виринає сонце,
округ блакитніє.

Ще нїхто журбою
тебе не пригнїт,
ще крізь скла рожеві
дивиш ся на сьвіт.

Ще весна у тебе
дивная цвите
день за днем весїлє
й радощі несе.

Із сьміхом лягаєш,
із сьміхом встаєш,
день у день спокійно,
щасливо живеш...

А коли часами
набіжить тоска
і дрібну слезину
в оцї витиска,

то і ся хмарина
в твоїм небосклонї

никне і щезає,
мов мара в просонї.

Тож бігме не знаю,
що тобі бажати,
коли все вже маєш,
й більше будеш мати.

Хиба побажаю,
щоб не почорнїли
твої скла рожеві,
щоб не помарнїли
ті надії красні
і днї доси щасні...

Щоб твій обрій синїй
синїм все лишив ся,
щоб покровом чорним
нїколи не вкрив ся.

Львів д. 20 жовтня 1895.

ДО ПТАШКИ.

Лети пташко геть від мене
в далеку дорогу,
скажи милій, що без неї
вже жити не могу.

Скажи все їй, що я чую,
бо я сам не сьмію,
тай як щиро її люблю,
вимовить не вмію.

А ти красна і маленька,
маєш голосочок,
дзвонить, ллєть ся так роскішно,
як срібний дзвіночок.

Вонаж тебе послухає
тихенької ночи,
може й сльозонька дрібная
скрасить її очи.

Довгомостиска д. 17 падолиста 1895.

ВЕСІЛЄ.

Вже гуляють третю добу,
день і ніч гуляють,
і музики вже втомились,
спочину не мають.

„Пийте, скачте, лебедики!“ —
господар мовляє;
часом собі в коло піде,
гучно заспіває.

„Заграй менї, музиченько,
ще одну добоньку!
Потанцюють, погуляють, —
підеш до домоньку.

„На здоровлє та на щастє,
на многая лїта
моїм дїтям грай, музико!
Грай на щасні лїта!

„Як виграєш щастє-долю,
в шовки уберу тя,
обдарую сріблом, злотом,
медом упою тя!“

Грає скрипка, тирликає,
басїстий басує,
який-такий грошик кине,
та далї танцює.

Молодиця мов та краля
вквітчана гарненько, —
мов зіронька, мов ягідка
сіяє личенько...

Довгомостиска в груднї 1895.

СПІВАВ СОБІ РАЗ ЛЯШОК:

„W malowanej sali
Niemcy tańcowali,
Polak ruszył wąsem,
Niemcy uciekali".

„То ще байка, — каже хтось, —
але повідали,
що не рухав вусом Лях,
а Нїмцї втїкали".

1895 р.

МЕНІ ТАК ВАЖКО.

Менї так важко!... Рад би я зайти
аж на край сьвіта, щоб заколисати
плачуче серце, щоб спокій знайти,
себе вдурити та не памятати
що́ був колись щасливий — я і ти!...

Д. 26 лютого 1896.

ВОРОН ВІЩУН.

Летять, крачуть гайворони
чорними стадами;
заплакала дівчинонька
ревними сльозами.

„Ой десь то там мій миленький
з ворогами бється ся,
вколо нього потоками
вража кровця ллється ся.

„Ой най же він ворожую
кровцю проливає,
най лиш себе молодого
віку не збавляє“.

Чом так сумно гайворони
крачуть понад хату?
Знать ворогів вже погибло
богато, богато?...

Ворогів погибло много,
і милого вбили,
навіть тїла козацького
землею не вкрили.

Д. 27 лютого 1896.

РЕЗИҐНАЦІЯ.

Минуло ся й не вернеть ся!
Лиш тяжко, гірко споминать!...
От, кожде з нас обернеть ся
на шлях свій!... Нїчого й казать...
Ти ще й забудеш, заведеш
гнїздо своє і будеш жить
весь вік у щастю, й не спімнеш
мене!... Яж буду проклинать
свій вік і тим, що ти забула,
мов скарбом своїм дорожить.

Львів д. 7 марта 1896.

СПОМИН.

Приснись менї хоч, зоре ясна!
Приснись хоч, віку молодий,
і ти, минувшино прекрасна,
й колишнї щастя мого дни!
Хоч в снї яви ся перед мною,
подруго молодечих лїт!
Я й доси ще горю любовю,
не знаю втїхи нї спокою
і вяну, мов на сонцї цьвіт.

Львів д. 7 марта 1896.

ЗА УЛЯНДОМ.

Стоїть церква на горбочку,
тихо на діл позира;
в низу хлопчик над поточком
дзвінко пісеньку співа.

Тихо лллєть ся звук дзвіночка,
похоронний спів луна́,
тихне скочна співаночка,
і надслухує хлопя.

В гріб несуть мерця горою,
ще гуляв недавно він!
Хлопче, хлопче, й за тобою
так колись заплаче дзвін.

Ріпнів д. 9 марта 1896.

Д А Р М А

(Марії Л.)

Пощо журба і туга тая,
коли нїчого не докаже,
хоч серце з болю завмирає?
Дарма!... Судьби велїнє враже
тверде... Нїчого ти не втнеш,
хоч море слїз проллєш!
Хоч і о мур бий головою,
хоч і волосє рви рукою,
себе катуй, весь сьвіт клени
проклоном страшним, розірви
і груди й серце — — Все дарма!...
Судьба остане та сама
й сьміятись буде над тобою!...
А сьміх той розум твій стрілою
продре, зросте і горе й мука,
і прийде в поміч їм — розпука...

Львів д. 10 марта 1896.

РОЗСТАНЄ.

Плинуть чайки козацькіі
долї Днїпром чорні;
занїміли, посмутнїли
козаки моторні.
Тихо в берегах Днїпрових,
лиш вода хлюпоче
під веслами, з очеретом
вітер щось шепоче.
Днїпро тихий, не сердить ся,
глибиною дише,
з тиха чайки обмиває,
на хвилях колише,
і шумить та мов питає:
„Чом такі сумнії?
Куди мов мерцї пливете?
Чом пісні шумнії
не лунають по берегах
високих?... Нїколи
не видав я вас такими
сумними, соколи!“

Не видав ти їх такими
й більше не побачиш
синів своїх, не понесеш

тих чайок козачих
на хвилях, не погуляють
байдаки під вітром:
се прощають ся в останнє
сини з батьком Днїпром.

Пливуть собі сїромахи
все в низ. Геть далеко
щось синїє на обрії...
Приблизились.... Легко
розійшла ся рання мряка,
могила вказалась,
що високо над берегом
Днїпровим здіймалась.
На нїй хрест порослий мохом,
під хрестом опертий
сидить лїрник сивесенький,
без шапки, обдертий.
Сидить собі на могилї,
певно спочиває,
може дума про щось тяжке,
долю проклинає.
Справдї, щось тяжке надумав,
бо рукавом швидко
обтирає дрібні сльози
з очий... Плаче, видко.

„Ходїм, хлопцї, послухаєм
ще думи старого!
Най нам ще раз заспіває
про Сїч, кошового,

про Дніпр, чайки, бісурманів,
Ляхів, най заграє!
Послухаєм ще в останнє...
Ходїм, най співає!“

Співа старий Запорожцям,
співа, як бувало,
як козацтво по базарах
турецьких гуляло,
як платили панам-Ляшкам
козацькі ватаги,
як здурили Хмельницького
Москалї бродяги...
Як здурили, як украдком
кайдани кували
на Вкраїну, на козацтво,
тай як закували...
Тут заплакав старий лїрник,
козаки втирали
мовчки сльози, перед себе
сумно поглядали.

„Спасибі за пісню, батьку!
Прощай! Зрабували,
зруйнували Москалї Сїч,
а нас геть прогнали.
Немає нам куди дїтись
від лихої долї....
Не вернеть ся вже козацтво,
не добуде волї.
Прощай, батьку! Прощай, старче!

моли ся за нами!
Пливем у низ шукать-блукать
Чужими шляхами".

. . . . . .[1])

„Вернїте ся, соколики,
вернїте ся, молю!
Тут вам лекше буде плакать,
проклинати долю.
Тут степовий буйний вітер
сльози сушить буде,
тут потїшать, приголублять
свої добрі люде.
Подїлять ся з вами хлїбом,
хоч самі не мають
під достаток, самі гірко
в неволї страждають.
Вертайте ся, не кидайте
у кайданах рідні!
Пробудемо, забудемо...
Таж усї ми бідці!
Геть за морем, на чужині
не шукайте волї!
Не вколишете там жалю,
не втечете долї.
На чужинї гірка воля,

---

[1]) В рукописї тут полишено вільне місце, мабуть автор думав кількома рядками інтродукувати промову лїрника.

панувати тяжко,
туга мулить і на серці
важко, дїти, важко!
Оберніть ся ще, соколи,
на степ подивіть ся,
на яри ті, на могили!
Там хиба приснить ся
ота рідна Україна!
А Днїпра-ж не жаль вам
могучого, а порогів,
островів не жаль вам?“

„Ой жаль, батьку, жаль, що й годї
нам усе кидати,
степ широкий, Днїпр славутний
на віки прощати.
Та щож дїять? Не порадиш!
Така наша вдача:
не стерпить ярма неволї
натура козача.
Волить сокіл на свободї
мутну воду пити,
як у клїтцї мальованій
в неволї сидїти.
Прощай, батьку! Прощай, старче!
Моли ся за нами!
Пливем у низ шукать-блукать
чужими шляхами.
Ідем волї шукать собі
у чужому краю,

класти гнїздо соколине
в лиманах Дунаю".

Позходили, повсїдали
на човни щоглисті,
щоб на віки в сьвіт за очи,
у чужину плисти.
Запінилась, зашуміла
вода під веслами,
і рушили чайки з місця
чорними рядами.

Сидить лїрник на могилї,
тяжко-тяжко плаче,
бо і в нього в груди серце
орлине, козаче.
Весь вік прожив Сурлакою
в степу з козаками,
ходив з ними у походи
всякими шляхами.
Не послуха нїхто тепер
вже думи старого,
не заплаче, як плакали
козаки... Не много
лїт лишило ся старому,
пора в домовину!
Бог зна, в степу, чи під тином
десь чужим спочину.
Сам як палець на всїм сьвітї...
Блуджу по широкім,
і нема де притулить ся
під небом високим.

Нї родини, нї хатини,
нї де відітхнути,
і нїкому буде повік
старому замкнути".

Довго думав, довго плакав
старий... Помолив ся
під хрестом, а потім мовчки
сїраком укрив ся
полатаним, узяв торбу
довгу, полотняну,
в торбу лїру, костур в жменю
забрав та поглянув
ще довкола. Глядїв довго,
мов в душу бажав би
врити образ той на віки,
мов на все прощав би
Днїпр і степ, могили-гори...
Знов перехрестив ся
і з могили високої
в долину спустив ся.

Зашумів степ безконечний
та вітер повіяв,
сивий волос в авреолю
срібную розвіяв.
Старий мрів ще в далечинї
ідучи степами —
не до своїх на Вкраїну,
а за козаками.

Львів 10 марта 1896.

ЗАСОХЛА ВЯЗАНКА.

Ся вязка зівялих квіточків і стяжка —
ось що менї по нїй зістало!...
І лист сей любовний... Ох, доле ти тя́жка!...
Де дїлось? Де щастє пропало?...
Мов буйний розвіяв сни-мари по поли!
Мов банька та з мила — надїї
розприслись, злетїли — і певно нїколи
не вернуть, як цьвіти осьтії
засохлі нїколи вже не розвинуть ся,
раз зірвані з грядки й обвиті
скиндячкою сею, вже не розцвитуть ся,
хоч слїзми-росою политі!...

Рівнів д. 30 марта 1896.

ЗАМУЖ!

Ой мати-ж моя, мати,
час мене замуж дати!
Вісїмнацятий годок,
і сподобавсь парубок.

Ой доню, не жури ся,
йти замуж не спіши ся,
забавляй ся ще й гуляй,
поки служить віку май.

Тільки твого дївуваня,
що те першеє коханя, —
підеш замуж, вже й по всїм,
бо вязати буде дім.

Там невільницею станеш,
посумнїєш і зівянеш:
злидні в три днї підростуть —
не солодкий власний кут.

Рівнів д. 30 марта 1896.

УРИВОК.

Сиротою із малечку
батенько покинув
мене, на злую долечку,
на лиху годину.
Дитиною нелїтною
ріс я між чужими,
тиняючись сиріткою
між добрими і злими.
Втирали сльози деякі,
вбрали, накормили,
а иньші, хоч і свояки,
злиднїв причинили.
Нераз витали лайкою —
Боже їм сплати!
Не жалували й штурканців
і слїз сироти.
Між злом й добром ховаючись,
в чужих кутах втираючись
я виріс — ось який!
А по що — знає біс лихий!
Щоб на добро чуже дивить ся,
людям завидувать добра,
собі-ж по вік з бідою бить ся?

Ріпнів д. 3 цьвітня 1896.

ЖАЛІБНА ТИША

(За Бірґером).

О як менї важко і глухо мовчать
сьогоднї ті хати курні та палати,
і луг і той гай, де я звик був гуляти,
й думок моїх пристань, шумний водопад!

Дух смерти розвіяв десь звуки твої,
чарівна мельодіє — мово любови,
що мов соловієві співи флєтóві
лила ся ти в душу і в уши мої.

Надїє примаро, схили ся мене
у вечір житя солоденько приспати,
до вічного сну де в гаю вколисати!

Лиш мово любови, благаю тебе,
як суду остатня година пробє,
збуди мене, щоб і той суд не проспати!

Рішнїв д. 12 цьвітня 1896.

ПОТЇХА

(За А. Бірґером).

Як хто імя і честь твою
зубами клевети кусає,
потїш ся тим, що на гнилу
черешню муха не сїдає...

Ріпнїв 14 цьвітня 1896.

НА ПИХУ ВЕЛЬМОЖІВ

(За А. Бірґером).

Все скарги чую, що вельможі
пихою меншим докучають;
лиш лап їх не лижіть, о ви, на псів похожі,
то скоро ті панки носи поопускають...

Д. 14 цьвітня 1896.

БУДЬ КРИШТАЛЕМ.

Будь кришталем, коли ти з каміня,
будь фіялком, коли ти ростина,
соловієм, коли ти пташина,
а любовю, коли ти людина.

Ріпнів д. 23 цьвітня 1896.

СОНЦЕ і БУРЯ.

Який чудовий сьвіта покров,
яка солодка півдня тиша,
яка принадна вечірня тьма,
коли палає сонцем любов!

О, який чорний сьвіта покров,
як важко стогне, плаче душа,
якже для неї втїхи нема,
коли лютує буря любов!

Ріпнїв д. 23 цьвітня 1896.

БУЛО КОЛИСЬ.

Повірте, і глухо і темно менї.
Нї синього неба нема наді мною,
нї запаху цьвітів нема на веснї...
Було колись — блисла вона мов у снї, —
рай, сьвітло і небо забрала з собою.

Рiпнїв 23 цьвітня 1896.

НЕЩАСНИЙ.

Нещасний, бідний, хто любив лиш тїло
і личко й очи. Все те смерть візьме.
Що так манило, в красотї яснїло,
цвило й блистїло — се вона вкраде.
Лиш той безпечний, хто душу любив,
знайде й по сме́рти те, що через смерть згубив.

Рiннiв д. 23 цьвiтня 1896.

МОЄ „ЩОСЬ“.

Кождий щось у сьвітї має,
чим вІн дихає, жиє,
що над все вІн величає,
що усїм для нього є.

А як теє „щось“ утратить,
то не має чим дихнуть,
лїк нїчого не порадить,
щось стискає, душить грудь.

А як біль не вбє такого,
зтьмить ся сьвіта весь покров,
остогидне все для нього... —
(Менї видерли любов).

Рішнїв д. 25 цьвітня 1896.

МОЛОДІСТЬ.

Молодости, якаж бо ти сьмішна!
Досить для тебе усьмішка
з під дамського капелюшка!...
Досить, як вітер повіне
й суконьку скромну підвіне,
а хлопець білє і панчошку,
крайом гаптовану сорочку
підгляне крадьком, зустріне!
Досить уже, щоб дух його
в країну мрій вступив,
щоб билось серце у ньогó,
щоб про коханє снив!...

Ріпнів д. 25 цьвітня 1896.

ДВІ БУРІ.

Вий, грими, кази ся, буре,
громами ревни,
і огнем чоло понуре
мигом проясни!

Я сьмію ся з реву твого
і жартую з грому!
Гук весїля чортівського
любий серцю мому.

Втїху дикую справляє
гуркіт сей менї;
в серцї біль і гнїв гуляє
під твої пісні.

Серця буря в тобі, буре,
грає ще живійше,
і лице твоє понуре
над тишу́ милїйше.

Вий, гуляй! Менї так мило!
Громом хмари рий,
лїс ломай, могуча сило,
землю грузом крий!

Так! Живійш! Яка-ж ти красна!
Не грими-ж бо пусто!
Стяжко ясна! Стяжко ясна!
Бий! А густо, густо!

Бий! А серед блиску й гуку
й мене не лиши!
Вдар у мене й серця муку
Громом заглуши!

Рівнів д. 27 цьвітня 1896.

НАД ТЕМНИМ ШЛЯХОМ.

Така вже доля! Люди мруть,
ідуть безмежною юрбою,
чи дїд, чи царь в ту темну путь,
падуть мов квіти під косою.

Царю співають, в дзвони бють,
вінків несуть тяжку громаду,
а бідного у яму впруть,
покроплять — маєш всю параду.

Прийди за місяць, глянь в гроби!
Пишнот, біднот нема й познаки!
І дїд і царь, оба однакі...
А в царстві душ чи є царі й раби?

І думаєш і рвеш ся духом:
куди пішли їх душі? де?
І все тобі на гадку йде
верблюд отой з ігольним вухом.

Гребенне, май 1896.

ІЗ ДРАМИ „ЛЕШКО“.

Спи, квіточку, спи,
красні сонки сни!
Спи, як спить твоє серденько,
тихо, любо та миленько,
просóня не жди!

О, його не жди,
твоєї біди,
бо збудиш ся сиротою,
сиротою та круглою —
серед самоти!

Серед самоти!
Та до сироти
будуть люди прихожати,
будуть тебе жалувати —
спи, дитинко, спи!...

ІЗ ДРАМИ „ЛЕШКО“.

Гей у ярі, ярі бжолонька летїла;
гей у ярі, ярі на квіточок сїла —
та з того квіточка медочок збирала,
а що назбирала, в улїю складала.
Прийшов господарик
до того улїя:
взяв мід, а віск ярик
лишив на Андрія.
Лишив на Андрія дівчиноньцї красній:
буде виливати віск у воду ясний.
А ти ярий воску,
воску ярий, грій ся,
до ладу, до ладу
у водицю лїй ся...

ЛЯХАМ

(за криваві вибори 1897 р.)

О братчики Ля́хи, ще ми порахуєм
всї кропельки крови нашої рідні!
Ще сьвіт весь дізнаєсь, хто нам катом, збуєм...
Прийде час рахунку, година платні.

Годуйте „Соколів“ і стрійтесь до бою,
та нишком на „ворога“ куйте обух!
Пори ще лиш ждете? А може з судьбою
стрінетесь? Твóрець ще мабуть не оглух...

Львів д. 1 марта 1897.

У ЗЕРКАЛІ.

Зівялий, знищений, сухітний,
без кроплї крови на лицї —
жиючий труп двацятилїтний:
чи я се ось у зеркальцї?
Ти, по́творе!... Ось як ти впав!
Де всї твої тоті надїї,
що в серцї юнім колисав?
Де дїлись злоті, ясні мрії?
Де серце чисте? Де талант,
що щедра надала натура? —
О, — ти страшний лиш варіянт,
тамтого відбитка понура!...
— — — — — — — — —
Га, плачеш, каєш ся, клинеш,
о стїни бєш восковим лобом,
поправитись обіцюєш?! —
Не диво, сватку!... Бо-сь над гробом! —
А преціньжаль тебе менї,
нелїтнїй старче, бідолахо!
Жаль бачить дріжаки твої,
жах перед смертю-костомахов!
Ідеш у гріб, у зимну глину,
не вспівши жадного слїду

покинуть поза домовину,
ні заспівати до ладу.
І щож твої ті літа варті?
Не зміг ти імени вписать
у вічности безмежній картї...
І скотам теж так погибать! —
О, гинь жеж, гинь, як та скотина!
Грабар там яму вже гребе!
Ти потвір, скот! Смердяча глина!
... А преціньжаль менї тебе! — –

Львів д. 10 марта 1897.

ЗА ЩО?

За що скувала ти мене в окови
терпіня, пристрастий, любови,
аби по хвильці відіпхнути
і сьвіт весь чорним крепом обгорнути,
убить мене і весело сьміять ся,
моєю мукою втїшать ся?
О люта ти! жорстока ти!
не зрозумію, не зглублю
твойого серця пустоти
нїколи, знаєш, бо... тебе люблю.

Д. 13 марта 1897.

ТОРІЧНІ ЛИСТКИ.

Вій, вій, ти вітроньку весняний,
цїлуй тепленькими устами
природи любі дїточки,
пахучі, пестрі квіточки!
А тих торічних, тих засохлих
листків — благаю — не стрясай!
Лиши їх утлих і обмоклих
на дереві! Позволь, нехай
ще шелестять! Менї так мило
на них дивить ся, рахувать...
Ти не зцїлуй їх, бистрокрилий,
їм до житя вже не вставать!
Вони від твого цїлуваня
покришать ся, не оживуть!
Мене болить так їх конаня!
А так, здаєть ся — ще живуть!
Я так люблю їх! Їх так мало
по зимових вітрах остало...
Менї в них згадують ся сни
моєї бувшої весни...

Львів д. 19 марта 1897.

ТЕОРБАНОК.

Строю, строю теорбанок
на весїльні, ясні тони...
Щось не слуха теорбанок,
не співа щось погулянок, —
що заграє — вічно стони.

Д. 23 марта 1897.

ХВИЛЯ ЖАЛЮ.

Нїкого вже любить не буду;
остань ся, серце, сиротов,
одїй ся в жалібний покров
і спи — житя скорочуй ну́ду.

Ах, я любив колись, любив,
бож і було кого любити;
я молодість і вік убив, —
хоч жалко — було за що вбити...

Ах, жалко хвиль, що покотились
в минувшини неситу даль,
і щастя слїзок, що пролились,
і тої, що любив я, жаль.

Вони не вернуть ся, пропали,
лиш панахидний чути згук,
лиш темний сумрак мрієть в дали
і в серцї сей зловіщий стук...

Львів д. 18 мая 1897.

ЧОРНА ДУМКА.

Сьвіт зчорнів і небо чорне,
зелень чорна, чорне все...
Жду, поки мене загорне
та, що вічний сон несе.

Там де Лєта ллєть ся тихо,
Ахеронт журчить мерцям,
там забуду може лихо, —
там спокій усїм серцям.

Може в хвилях Флєґетону
змию муку навісну,
і тихенько, без гомону
прокраду ся в браму сну.

Львів д. 17 червня 1897.

НЕВЖЕЖ НЇЧОГО?

Тьфу, пек менї! Не вжеж нїчого
менї по нїй вже не остало?
Не вже-б мене, так молодого,
нїщо до сьвіта не вязало?

Шкода часу! Дарма, небоже,
в безтямній тузї пропадати!
Поглянь лише довкола, може
є ще кого любить, кохати!

На щастє — так. Іщеж лишилась
сестра, брат, мати удова,
що мною з малку так журилась,
що так на мене упова.

Є ще народ наш в сїрачинї,
цїла маленьких вітчина!
Для них я буду жить від нинї! —
День новий серце почина.

Львів д. 18 червня 1897.

СТРАШНО.

О страшно, страшно, страшно
числячи двацять лїт
повільнов смертію вмирати,
все любе, дороге прощати,
і покидать на все сей сьвіт.

Я добре, добре стан свій знаю!
Тут жаден лїк вже не поможе!
І в гріб вступаючи питаю:
Чим провинивсь я так, о Боже?

Довгомостиска д. 23 липня 1897.

КОЗАЧОК.

Їде, їде костомаха
на сухотяній кобилї.
Вже маха́ косою сваха...
Прощавайте, други милі!
Нас розпука не зляка!
Сестро, втни ще козачка!

Музикальні Херувими
козачка мабуть не вміють.
Стануть грать волоські гимни,
то я й в небі одурію,
дам із раю драпака!
Втни, сестричко, козачка!

Д. 23 липня 1897.

ПРОСЬБА.

Не хочу слїз, щоб їх по мнї лилй,
не хочу молитóв нї жáлю,
лиш прошу, щоб умерти не дали,
де на соломі у шпиталю.

Довгомостиска д 26 липня 1897.

ВОРОГАМ.

Що вам моє збільшати горе?
На моїх костех ви від нього вмре́те,
як під пшеницю в друге, в трете
мужик чорнозем переоре.

Вересень 1897.

ЗАГУБЛЕНИЙ РАЙ.

Був час, як я любовно жив,
та не було се на землї просторі:
я десь витав посеред райських нив,
де шовк-трава, гаї, небесні зорі
не бачили ще хмарочки,
не чули грому, не лякались тучі,
де пишнобарвні квіточки
пють вічно крапельки роси пахучі,
де кришталевая вода
тихенько в далечінь переливаєть ся,
немов вколисує до сна,
що двоїх серць коханєм починаєть ся.

Нас було двоє в тім раю,
два духи чисті по лугах гуляли,
дві душі, що сплелись в одну,
і розлучить ся сил не мали.
Жили ми на подобу тих людий,
що серцями з собою помінялись,
і двома парами опянених очий
невинно в себе, в себе лиш впивались.

Тодї бувало думав я,
що в небі там поснули серафими,

а проспані днї їх житя
вплели ся в наші, її й мої днини...

Хто зна, воно й було так може!
Та крикнув Бог, проснулись серафими —
і горе! Ах, чому, сердитий Боже,
тодї нам щезли їхнї днини?

Адам і Ева втратили свій рай,
бо заповідь твою переступили...
Чому пожовк і наш едемський гай,
чому зівяв, хоч ми — нї разу не згрішили?

Цївків д. 29 вересня 1897.

ЦВИНТАРОК.

Веселий, тихий цвинтарок
уквітчаний, немов гайок,
в калину, тернє й дикі рожі.
Ряд курганочків при дорозї
дрімає в тїни край села.
Збиточний вітер розстила
з могил тих порох, розсипає,
слїди мертвецькі затирає;
то шелестить у бурянї,
то в пісковому туманї
сховаєсь, люлечку закурить,
і сипне, що аж сьвіт захмурить.
Гуляє буйний по могилах,
пустує на легеньких крилах.
Ах ті хрести! Ах ті хрести!
Нїяк їх з думки не звести!
Лягли дїди перед батьками,
і ми поляжем під хрестами,
і знов гуляти будеш ти,
буйненький вітре, по могилах,
наш порох будеш розсипать,
з туманом в піжмурочки грать
пустуючи на легких крилах.

Цївків д. 29 вересня 1897.

ВОЄННИЙ СОНЕТ[1]).

Заграли труби, заревли гармати,
і почалась різня людий скажених,
страшний танок при свистї бомб огненних,
за димом неба нї землї не знати.

Стемнїло. Втихло. Кров дзюрчить річками.
Холонуть трупи. Сонце вкрило очи.
Лягає тїнь. Хтось ходить в пітьмі ночи:
се люди вбитих волочу́ть до ями.

Над тим кровавим полем ангел лине,
надслухує, в лице вдивляєсь сине;
де чує стогін, крила опускає,

рукою тихо очи замикає,
втишає серце... Всї вже сплять, безжурні,
лиш ангел тихо плаче: „Дурнї! Дурнї!“

Цївків д. 30 вересня 1897.

---

[1]) В низу написано: Сонет інспірований образом Ґротґера: Ludzie, czy szakale?

ПАННЇ В АЛЬБОМ.

Вдивляючись в твої очиці ясні,
у риси твойого лиця прекрасні,
у коси ті важкії зо стрічками,
заквітчані так просто квіточками, —
я слухаю... хапаю кожде слово,
твій щирий сьміх, що ллєть ся так чудово,
мене чарує, все я забуваю
немов у снї — і сам себе питаю:
„Що в тобі є таке тепленьке, миле?
Чим сьвітять очи й слово легкокриле?
І чом в тих простих рухах стілько ґрації?“.
Бо ти не знаєш ще еманципації.[1])

Цівків д. 1 жовтня 1897.

---

[1]) Під еманципацією розумію малпованє жінками мужеських манєр і привичок. Зрештою мене цїлком не ентузіязмує жіноча еманципація взагалї. — Прим. авт.

ПОЕТ і СЕЛЯНИН.

Поет:

Веселе, щасливе
хлопяче житя:
гуляєм, співаєм,
танцюєм що дня [1]).

Селянин:

Ой панцю мій, панцю, коли ти дурний,
в житю ще не був ти у хатї курній, —
пораджу, із серця: ти нас відчепись,
про власнії речі писати берись.

Коли-ж в твоїм серцї ще й злоба сидить,
і з того сьмієш ся, що иньших болить,
бажаю теж з серця щирого тобі:
як нужда докучить тяжка в боротьбі

---

[1]) Отся строфка в моїм рукописї була написана, але потім замазана автором; д. Мочульський віднайшов її в иншій копії сього вірша. — І. Ф.

за хлїба кавалок, і око слезов
заллєть ся і з горя остудить ся кров,
і згорблять ся крижі, — щоб хто в тій бідї
таку саму пісню заспівав тобі.

Цївків д. 2 жовтня 1897.

ДВІ ЗІРКИ.

Як погляну на ті зорі,
згадую дві зірки синї,
що колись менї сьвітили,
а в туманї щезли нинї.

Чи коли ще їх побачу?
Їх промінє золоте
чи осяє тихе щастє,
що на гробі зацвите?

Львів д. 27 жовтня 1897.

ДО КОСТОМАХИ.

Моя ти люба костомахо,
зажди, зажди ще, дорога!
Зажди ще хоч годок, хоч два,
змилосердись на бідолаху!

Такі старі жиють по сьвіту!...
Їм аж навкучило вже жить
і Азраеля знай просить,
щоб раз задув їм у тримбіту.

Метнись по них! Їм ласку вдієш,
отвориш браму в небеса,
і не затупить ся коса, —
я-ж не втечу тобі, поспієш!

Пожди, пожди, моя голубко,
хоч рік, хоч два! Менї так жаль
вмирать! Коси холодна сталь,
а ти хапаєш твердо, цупко!

А то — послухай, не жартую:
хоч острі в тебе зубочки,
давно пропали губочки, —
я обійму і поцїлую.

Ще не досить? Ще остриш зуб?
Ну, то ожéню ся з тобою
і заприсягну ся любвою —
а се чей не маленький шлюб.

Лиши, лиши мене в спокою!
Я так би радо ще хоч рік
на сьому сьвітї проволїк!
Лиши! Оженю ся з тобою!

Ріпнїв д. 22 грудня 1897.

КОЛИСАНКА.

Спи, голубчику мій, спи,
так як спить твоє серденько!
Снуй мов злоту нитку сни,
так тихенько, так миленько!

Срібнокрилий ангел твій
через яснії простори
понесе тебе в вирій
поміж ангеликів хори...
Цить! Чи чуєш, скарбе мій,
їх ті любі розговори?

Цить, маленький, спочивай,
поки доля не розбудить,
поки втратиш тихий рай,
поки сьвіт байстря осудить.

Прийде час, що проклинеш
і щербату долю й Бога,
матїр рідну клясти меш —
бідна, біднаж я небога!
В сьвіт безбатьченком підеш...
Ой, гіркаж твоя дорога!

Спи щасливий до часу
без сльозоньки і без болю,—
най сама я хрест несу,
бо убила твою долю!

Спи, безбатьченку мій, спи,
так як спить твоє серденько!
Снуй мов злоту нитку сни
так тихенько, так легенько!
Снуй мов злоту нитку сни...
Ох, та як менї тяженько!...

ПОХІД ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

(Уривок).

Як у степу тих бодяків
тьма тьменна червонїє,
так дужих, жвавих козаків
без лїку йшло... Радїє
у грудях серце у Богдана:
те море люду клекотить
і розливаєть ся й шумить,
і глухне знов на розказ пана.
А пан той — він! О, страшний пан,
кому над стількими рядами
сих очайдухів, над степами
бунчук гетьманський Богом дан!
Не диво, що Богдан радїє,
в долонї тисне свій булат,
зпина' коня... Тепер зуміє
завести він з Ляхами лад!

За сотнею проходить сотня,
гуторять люди, конї ржуть,
на щасний бій панів несуть, —
і щезла всяка мисль турботня.
А над рядами знай горов

туман як хмара над степами, —
в тумані ворони стадами
летять і крячуть — чують кров.

А висше, ген у синяві
так мирний, любий супокій!
Дивуєсь сонце куряві
й питає: „Що за шум такий?
Що ті шаблі, гармати, піки?
Чи тим чубатим молодцям
жить нудно? В супряги вмерцям
забаглось конче і в калїки?
Таж їм лиш жить у тім краю,
на Україні тій просторій,
на тих степах, на сухоморі
пахучих трав, у тім раю!“

Дрімають села в холодочках,
сади зацвили молоком —
весна! Кишить аж у гайочках,
луна пташиним голоском.
Неправдаж, гарно, дуже гарно?
Зацвило все, зазеленїв
безкраїй степ та зашумів!
Лише не нам! Ох, гарно-марно
зазеленїв він! Се панам
вельможним, що слезами люду
змивають кожду чорну груду!
Не нам, не нам, лиш їм, Ляхам!

Так ідемож тепер у гості,
щоб відплатити за своє,

аби пізнали єґомостї,
що то „моє“, а що „твоє“.
Мужицькі сльози і страждання
огнем і кровю відплатим,
а трупи, згарища і дим
слїдами нашого караня.

За сотнею проходить сотня,
гуторять люди, конї ржуть,
на щасний бій панів несуть —
Геть сумнїв! Геть грижа турботня!
А над рядами знай горов
туман як хмара над степами,
в тумані ворони стадами
летять і крячуть — чують кров.

Рішнів д. 22 грудня 1897.

ДО МУЗИ.

Неси мене, Музо мила,
у думок безмежний край,
дай орлині дужі крила,
зір сокола бистрий дай!

Щоб я міг вже раз дістать ся
на далекий той Парнас,
від слїз, смутків відірвать ся,
пок' уяви блиск не згас.

Дай же руку, ти незрима,
і веди по тих полях, —
я з замкнутими очима
піду на терновий шлях.

За тобою, мила, йдучи,
може й видрусь на Парнас,
і Аргіротокс могучий
ще й вінком надїлить нас...

Львів д. 31 сїчня 1893.

ПІД ШУМОК.

Ах, сконав би був, каналія
Бахус із своїм винцем!
Коб не клята бакханалія,
не ходив би я з синцем.

А то одна, друга склянка:
шинк, земля — кругом, аж гей!
Астрономія — коханка,
друг — Коперник, Галилей.

Львів д. 31 сїчня 1898.

БІДА.

Ой біда та біда,
грошенятоκ нема!
Ідеал в душі лелїєш,
а тут з голоду зомлїєш —
клята та біда.

Вже про се я гадав,
чому Бог так не дав,
щоб мож їсти ідеали?...
Ох, то тоб ми панували!
Яб таки скакав![1])

Львів д. 4 лютого 1898.

[1]) Під сим рядком варіянт: Яб іще продав.

ВЕЧЕРОМ.

Люблю вечірнє небо красне:
уже дрімають дерева,
червоне сонце блїдне, гасне,
а місяць тихо виплива.

Звіздочки з неба виринають,
несьміло зиркають з за хмар,
ховають ся то знов вертають,
а місяць стежить як скотар.

Приспав сон землю як коханку,
тихенько мостить ся при нїй,
а в корчах пісню колисанку
заводить любо соловій.

Люблю тодї я у затишку
давати волю думонькам,
мережать їх і плакать нишком
люблю тодї я сам на сам.

Гребенне-Львів 1893.

В Т Ї К!

Ось і рік проволїк,
перед смертію втїк!
Ой то лихо, ой то горе,
що від тої сухомори
ще нїхто не втїк!

Гребенне д. 12 цьвітня 1898.

З А З У Л Я.

У зеленій дібровоньці
зазуленька кує:
лїчу, кілько менї лїток
сивенька віщує?

Купа, купа ще лїточок
сивенька віщує!...
А у мене легке в груди
чахотка шматує.

Гребенне д. 12 цьвітня 1898.

ВЕСНА.

Пробудилась весна
із мертвецького сна.
Дощик кропить, сонце встало...
Де-ж снїгове покрива́ло?
І слїду нема.

Д. 12 цьвітня 1898.

ІДІЛЛЯ-ДРАМА.

Над річкою над бистрою
сидить хлопчик під ворбою,
сидить собі в холодочку,
рибки ловить на вудочку.

Біля хлопця через кладку
ішло гожеє дівчатко:
на хлопчину задивилось, —
про такого і не снилось.

А хлопчина всьміхаєть ся, —
іде дівча, не гаєть ся:
ой на кладку не вважало,
через хлопця в воду впало...

Гребенне д. 13 цьвітня 1898

ПОРА!

Серце краєсь, як згадаю:
от родила мати,
от діждав житя розмаю
і — пора вмирати.

За які-ж тяжкі провини
так караєш, Боже,
серед зїлля маєвого
смертне стелиш ложе?

Чого-ж плачу? Не судилось
жить менї на сьвітї!
Хоч недавно ще й не снилось
таке лихолїтє.

Серце краєсь, як згадаю,
дух спирає в груди:
заспівають, поховають
і — забудуть люди.

Гребенне 24 цьвітня 1898.

ЖЕБРАКОВА ГАДКА.

Злі, немилосерні люди
дусять в скупости добро.
Попроси, й гроша не буде,
ще й женуть — от так воно!

Не женіть, не щуйте псами!
Колом доля їде все:
хто там зна, що перед нами,
що будучність принесе...

Червень 1898.

КРИВДА.

Боже мій, Боже небесний,
за що мене ти скарав,
за що на сьвіт сей чудесний
мучить ся, жити призвав?

Чомже, велївши тут жити,
давши пізнати красу
сьвіта і правду любити, —
топиш у гріб без часу?...

Боже мій, ти всевідучий —
знать вже так треба тобі!
Можеш!... На те всемогучий!
Але се кривда менї! — —

Д. 17 червня 1893.

МИНУЛО.

Минули за годами годи,
найкрасшії годи;
сплинули як в річечці води,
неспинені води.

Я ждав, я чекав тебе, доле,
щасливая доле;
моє теж засїєш чей поле
оглянеш хоч поле.

Та дармо чекав тебе милу,
чекав тебе милу;
й не бачивши йду у могилу,
у зимну могилу...

Д. 17 червня 1898.

ЗМІСТ.

	стор.
Олександер Козловський, нарис Ів. Франка	I
Прольоґ	1
Любов	6
Три епіґрами	7
На Вкраїну	8
Сам з собою	10
О Мокрицькій	11
До пташки	13
Весілє	14
Співав собі раз Ляшок	16
Менї так важко	17
Ворон віщун	18
Резиґнація	19
Спомин	20
За Уляндом	21
Дарма (Марії Л.)	22
Розстанє	23
Засохла вязанка	30
Замуж!	31
Уривок	32
Жалібна тиша (за Бірґером)	33
Потїха (за А. Бірґером)	34
На пиху вельможів	35
Будь кришталем	36
Сонце і буря	37
Було колись	38
Нещасний	39
Моє »щось«	40
Молодість	41

СТОР.
Дві бурі 42
Над темним шляхом 44
Із драми »Лешко« 45
Із драми »Лешко« 46
Ляхам за кровавi вибори 1897 р. . . . 47
У зеркалї 48
За що? 50
Торічні листки 51
Теорбанок 52
Хвиля жалю 53
Чорна думка 54
Невжеж нїчого? 55
Страшно 56
Козачок 57
Просьба 58
Ворогам 59
Загублений рай 60
Цвинтарок 62
Воєнний сонет 63
Панні в альбом 64
Поет і селянин 65
Дві зірки 67
До костомахи 68
Колисанка 70
Похід Хмельницького 72
До Музи 75
Під шумок 76
Біда 77
Вечером 78
Втїк! 79
Зазуля 80
Весна 81
Іділля-драма 82
Пора! 83
Жебракова гадка 84
Кривда 85
Минуло 86

Ціна 90 сот.